

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Barbara Chojnacka

Życie artystyczne i środowisko plastyczne Bydgoszczy w latach 1920-1939

promotor: prof. dr hab. Jerzy Malinowski

Praca *Życie artystyczne i środowisko plastyczne Bydgoszczy w latach 1920-1939* jest pierwszą monografią życia artystycznego w Bydgoszczy w dwudziestoleciu międzywojennym, skupiającą się na sztukach plastycznych – malarstwie, rzeźbie, grafice i rysunku. W mniejszym zakresie obejmuje inne przejawy twórczości artystycznej, jak sztuka stosowana i scenografia, które zostały zasygnalizowane, a wymagają jeszcze pogłębionych badań. Zasadniczym problemem badawczym jest określenie i prezentacja zjawisk wpływających na proces kształtowania się życia artystycznego i środowiska plastycznego w Bydgoszczy – mieście włączonym do II Rzeczypospolitej po niemal 140 latach pruskiego zaboru. Z problemem tym związane jest sformułowanie specyficznych uwarunkowań wpływających na powstanie nowego ośrodka sztuki w mieście zlokalizowanym na zachodnich kresach odzyskanych ziem polskich. W kręgu tym pojawiają się zagadnienia przerwanej ciągłości tradycji artystycznych, „prowincjonalność” ośrodka w odniesieniu do centrów sztuki polskiej, wpływ migracji na wielokulturowość środowiska, poszukiwanie tożsamości artystycznej oraz próby samookreślenia przez artystów i grupy opiniotwórcze. Kwestia określenia tożsamości pojawia się także w ogólniejszym kontekście miasta usytuowanego na pograniczu Pomorza i Kujaw, miasta „ciążącego ku Pomorzu”. Wszystkie te czynniki składają się na zagadnienie odbudowy polskiej tożsamości narodowej po I wojnie światowej, a w odniesieniu do Bydgoszczy ujawniają zaistnienie odrębnego, ekspansywnego ośrodka sztuki, którego dynamiczny rozwój przerwał wybuch II wojny światowej.

Rozprawa podzielona została na dwie części. Pierwsza, zatytułowana *Życie artystyczne* obejmuje siedem rozdziałów, które w ujęciu chronologicznym, wyznaczonym następującymi po sobie kluczowymi wydarzeniami, prezentują najważniejsze instytucje i towarzystwa opieki nad sztuką, związki i ugrupowania artystyczne, określające specyfikę kształtującego się i zmieniającego życia artystycznego. Pierwsze trzy rozdziały, obejmujące lata dwudzieste, ukazują początki tworzącego się życia artystycznego i pierwsze próby konsolidacji środowiska. Kolejne rozdziały prezentują kontynuację procesów kulturotwórczych i dynamiczny rozwój nowego, bydgoskiego ośrodka sztuki w latach trzydziestych. XX wieku. Przedstawiono działalność instytucji, które przyczyniły się do tworzenia ośrodka sztuki i powstania lokalnego środowiska plastycznego. Zaprezentowano szkolnictwo artystyczne (Państwowa Szkoła

Przemysłu Artystycznego i Państwowa Szkoła Przemysłowa), dynamiczną działalność wystawienniczą Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, kulturotwórczą rolę Muzeum Miejskiego, zwłaszcza w odniesieniu do lokalnego środowiska artystycznego, funkcjonowanie powstających w Bydgoszczy związków i ugrupowań artystów oraz działalność Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych i Rady Artystyczno-Kulturalnej. Ostatni z rozdziałów stanowi uzupełnienie bydgoskiego życia artystycznego o istotne zjawiska pozainstytucjonalne. Ważnym zagadnieniem w pierwszej części pracy, spajającym rozdziały, jest rekonstrukcja procesu organizowania i funkcjonowania wystaw z dziedziny sztuki.

Druga część rozprawy, zatytułowana *Środowisko plastyczne – twórcy i dzieła* obejmuje trzy rozdziały, w syntetycznej formie prezentujące dziedziny sztuk plastycznych dominujące w międzywojennej Bydgoszczy – malarstwo, rzeźbę oraz grafikę i rysunek. Czwarty rozdział poświęcony został krytyce artystycznej dedykowanej sztuce w Bydgoszczy. W nawiązaniu do pierwszej części, gdzie środowisko bydgoskich twórców zaistniało w kontekście działalności instytucji, towarzystw i związków, część druga koncentruje się na artystach i ich dziełach. Grupa plastyków bydgoskich w międzywojniu to skupisko twórców różnych pokoleń, artystów napływowych z różnych rejonów Polski i spoza granic oraz twórców urodzonych w Bydgoszczy, tutaj wykształconych lub odbywających edukację poza miastem. W odniesieniu do plastyków uwzględniono tych, którzy byli związani z miastem miejscem zamieszkania, tutaj pracowali i uczestniczyli w życiu artystycznym. Prezentując sylwetki artystów, przebywających w mieście czasowo, skupiono się na bydgoskim, najmniej znanym etapie ich twórczości, przybliżając jedynie wcześniejsze przedsięwzięcia, podobnie jak kontynuację działalności po opuszczeniu miasta. W przypadku grona twórców, szczególnie zasłużonych dla rozwoju sztuki w Bydgoszczy, rozszerzono analizę ich działalności, próbując „etap bydgoski” osadzić w biografii artystycznej. Kolejne rozdziały poświęcone malarstwu, rzeźbie oraz grafice i rysunkowi, posiadają jednolitą konstrukcję, której wyznacznikiem jest chronologia wydarzeń i następujących po sobie grup pokoleniowych twórców, pojawiających się na scenie lokalnego życia artystycznego. Poza tym wspólnym założeniem każdy z rozdziałów cechuje odmienna narracja podyktowana specyfiką i dynamiką rozwoju poszczególnych dziedzin sztuki. Ostatni z rozdziałów stanowi spojrzenie z obecnej perspektywy na zagadnienie bydgoskiej sztuki w zwierciadle krytyki artystycznej. W rozdziale tym zaprezentowano sylwetki i poglądy autorów tekstów o sztuce obecnych w życiu artystycznym, świadków ówczesnych wydarzeń oraz poddano analizie teksty krytyczne uwzględniając ich zróżnicowany charakter.